

Naziv originala:
Elizabeth Gilbert
EAT, PRAY, LOVE

Copyright © by Elizabeth Gilbert, 2006
Copyright © za srpsko izdanje Alnari d.o.o. 2007

ISBN 978-86-7710-216-6

JEDI
MOLI
VOLI
ELIZABETH GILBERT

Prevela Magdalena Reljić

alnari
PUBLISHING

Beograd, 2010.

*Govori istinu, govori istinu, govori istinu.*¹

–Šeril Luiz Moler

¹ Osim kada pokušavaš da izvedeš hitnu imovinsku transakciju, opisanu u trećem delu ove knjige.

Uvod

ili

Kako se ova knjiga koristi

ili

109. perla

Kada putujete u Indiju – naročito kada prolazite kroz svete gradove i ašrame – tamo susrećete mnoštvo ljudi sa brojanicama oko vrata. Takođe, nailazite na gomilu starih fotografija nagih, mršavih i zastrašujućih jogija (kao i onih buckastih, umilnih i harizmatičnih) koji takođe nose brojanice. Ove brojanice se zovu *đapa mala*. Indijski hindusi i budisti ih vekovima koriste u svojim meditacijama kako bi ostali koncentrisani na molitvu. Obično se drže u jednoj ruci i vrte ukруг – po jedna perla se pomera pri svakom ponavljanju mantre. Kada su srednjovekovni krstaši stigli na Istok, tamo su zatekli vernike koji su se molili uz pomoć ovih *đapa mala* i, zadivljeni njihovom tehnikom, u Evropu prvi put doneli ideju brojanice.

Tradicionalna *đapa mala* sadrži 108 perli. U ezoterijskim krugovima istočnjačkih filozofa broj 108 se smatra srećnim. U pitanju je savršen trocifren broj deljiv sa tri i čiji zbir cifara iznosi devet, što predstavlja tri trećine. Naravno, tri je broj koji predstavlja vrhunsku ravnotežu, što je jasno svakom ko je ikada poštovao Svetu trojicu ili vreme provodio na barskoj stolici. Budući da je cela ova knjiga posvećena mojim pokušajima da pronađem ekvilibrijum, odlučila sam da je strukturiram kao *đapa malu*, podelivši je na 108 priča ili perli. Ova nit od 108 priča se dalje deli na tri odeljka o Italiji, Indiji i Indoneziji – tri zemlje koje sam posetila tokom jednogodišnjeg samoispitivanja. Znači, svaki odeljak sadrži 36 priča, meni lično veoma dragih zato što sam ih sve napisala u trideset šestoj godini života.

Ali pre nego što zazvučim kao Luj Farakan, zatrpavajući vas numerologijom, dozvolite da završim priznanjem da mi se neizmerno dopada ova ideja nizanjanja priča po strukturi *đapa male*, prvenstveno zato što je tako... strukturisana. Istinsko duhovno traganje je, kao i uvek, metodička disciplina. Tra-

ganje za istinom nije nikakvo laktanje, čak ni u velikoj epohi laktanja gde svi besomučno trče za svim i svačim. Kao tragač i pisac, smatram korisnim ovo pribegavanje brojanici jer mi pomaže da ostanem koncentrisana na ono što pokušavam da ostvarim.

U svakom slučaju, svaka *đapa mala* ima posebnu, dodatnu – 109. perlu – koja visi van ravnomernog kruga od 108 perli, nešto poput priveska. Misli sam da je 109. perla zapravo rezerva za hitne slučajeve, poput rezervnog dugmeta na fensi džemperu ili najmlađeg sina u kraljevskoj porodici. Međutim, ona ima uzvišeniju namenu. Kada vam prsti tokom molitve stignu do nje, možete da se odmorite od meditacije i zahvalite svojim učiteljima. I upravo tu, kod moje 109. perle, zastajem pre nego što sam i počela. Upućujem reči zahvalnosti svim mojim učiteljima koji su me posavetovali na bezbroj neverovatnih načina.

Ipak, najveću zahvalnost dugujem svom guruu, ženi koja je oličenje saosećajnosti i koja mi je tako velikodušno omogućila da se podvizavam u njenom ašramu tokom boravka u Indiji. Ovo je ujedno prilika da razjasnim da o svojim iskustvima u Indiji pišem iz čisto ličnog iskustva, a ne s teološkog staništa ili kao nečija glasnogovornica. Zbog toga u ovoj knjizi neću spominjati ime svog gurua – zato što ne mogu da govorim u njeno ime. Njeno učenje dovoljno govori samo za sebe. Osim toga, neću otkrivati ni ime niti lokaciju njenog ašrama, želeći da poštedim tu divnu instituciju od javnosti koja ne bi trebalo da je zanima niti ima uslova da se s njom nosi.

Poslednji oblik zahvalnosti: Osim što sam u čitavoj knjizi iz različitih razloga izmenila nazive, odlučila sam da promenim i imena svih osoba – bilo Indijaca ili zapadnjaka – koje sam upoznala u tom indijskom ašramu. To činim jer poštujem činjenicu da većina ljudi ne odlazi na duhovne hadžiluke da bi se kasnije pojavila kao lik u nečijoj knjizi. (Osim mene, naravno.) U ovom pravilu anonimnosti napravila sam samo jedan izuzetak. Ričard iz Teksasa se zaista zove Ričard i zaista je iz Teksasa. Namerno sam iskoristila njegovo pravo ime zato što mi je izuzetno puno značio tokom mog boravka u Indiji.

Poslednja stvar – kada sam pitala Ričarda da li se slaže s tim da u svojoj knjizi spomenem kako je bio narkoman i alkoholičar, pristao je bez ikakvih problema.

Rekao je: „Ionako sam se pitao kako to da obelodanim.“

Ali prvo – Italija...

Prvi deo

Italija

ili

„Govori onako kako jedeš“

ili

36 priča o traganju za zadovoljstvom

1

Volela bih da me je Đovani poljubio.

Ah, postoji toliko razloga zašto bi to bila loša ideja. Pre svega, Đovani je deset godina mlađi od mene i, poput većine italijanskih mladića u dvadesetim, još uvek živi sa svojom mamom. Ove činjenice ga ne čine nimalo romantičnim partnerom za mene, s obzirom na to da sam poslovna Amerikanka u srednjim tridesetim, koja je upravo izašla iz lošeg braka i prošla kroz neprijatan razvod, nakon koga se upustila u strasnu ljubavnu vezu okončanu srceparajućim raskidom. Ovaj poraz za porazom me je dokrajčio, onespokojio i naterao da se osećam kao nemoćna starica. Iz principa nisam želela svojim samosažaljenjem i dotrajalošću da uprljam predivnog Đovanija. Da ne spominjem kako sam konačno zašla u godine kada žena počinje da se pita da li je gubitak jednog mladića tamnih očiju zaista mudro preboleti uvlačenjem u krevet nekog drugog. Upravo to je razlog što sam sada tako dugo sama i što sam odlučila da celu ovu godinu provedem u celibatu.

Na šta bi svaki iole promućuran posmatrač upitao: „Zašto si onda došla u Italiju?“

Na to, naročito kada preko stola pogledam zgodnog Đovanija, mogu da dam samo jedan odgovor: „Odlično pitanje.“

Đovani je moj partner za jezičku razmenu. Zvuči intuitivno ali, nažalost, nije. To zapravo znači da nekoliko večeri nedeljno izlazimo ovde, u Rimu, vežbajući jezik onog drugog. Prvo parlamo na italijanskom, gde on pokazuje neizmerno strpljenje prema mojoj neukosti; a onda konverziramo na engleskom i ja sam jednako strpljiva s njim. Đovanija sam otkrila par nedelja po dolasku u Rim, zahvaljujući velikom Internet kafeu na Pjaci Barbarini, preko puta fontane sa skulpturom seksi polučoveka-poluribe koji duva u školjku. On (Đovani, a ne polučovek-poluriba) je dao oglas: „Rođeni Italijan traži rođenu Engleskinju radi razmene jezičkih konverzacija.“ Odmah pored njega bio je još jedan oglas sa istim tekstom, identičnim od reči do reči. Jedina razlika bio je kontakt telefon. U jednom oglasu bila je naznačena imejl adresa na nekog s imenom Đovani; dok je drugi bio potpisan imenom Dario. Međutim, kućni telefon je bio isti.

Koristeći svoje intuitivne moći, obojici sam istovremeno poslala imejl s pitanjem: „Da niste vas dvojica nekim slučajem braća?“

Đovani mi je odgovorio vrlo *provokativnom* porukom: „Još bolje – blizanci!“

Da, još bolje. Visoki, crnpurasti i zgodni, dvadesetpetogodišnji identični blizanci, kako se ispostavilo, sa onim tipično italijanskim tamnim očima koje proniču u žensku dušu. Nakon upoznavanja sa mladićima, počela sam da se pitam da li da delimično izmenim svoje pravilo ostanka u celibatu do kraja godine. Na primer, možda bih mogla u potpunosti da ostanem u celibatu *osim* u slučaju dvojice zgodnih dvadesetpetogodišnjih italijanskih blizanaca kao mojih mogućih ljubavnika. Što me je donekle podsetilo na moju drugaricu koja je vegetarijanka osim u slučaju slanine, ali bez obzira... Već sam sastavila pismo za romantiku u *potkrovlju*:

U polutami rimskog kafea, pod treperavim sjajem sveća, bilo je nemoguće zaključiti koje ruke su me milov...

Ali ne.

Ne i ne.

Presekla sam fantaziju usred reči. Ovo nije vreme traganja za ljubavlju (kada dan zameni noć) i dodatnog komplikovanja mog već haotičnog života. Ovo je trenutak kada ću potražiti neku vrstu isceljenja i mira koju može doneti samo samoća.

U svakom slučaju, do sada, sredinom novembra, stidljivi, studiozni Đovani i ja ostali smo dobri drugari. Darija, razmetljivijeg brata svingera, upoznala sam sa svojom zanosnom švedskom drugaricom Sofi. A kako su oni provodili *njihove* večeri u Rimu, to je već neka potpuno drugačija vrsta razmene. Ali zato Đovani i ja samo pričamo. Dobro, jedemo i pričamo. Sada već nedeljama jedemo i pričamo, deleći pice i nežne gramatičke korekcije, pa tako ni večerašnji izlazak nije izuzetak. Prijatno veče novih idioma uz svežu mocarelu.

Sada je ponoć i magla je. Đovani me prati do mog stana kroz zabačene rimske uličice koje vijugaju oko drevnih građevina poput potoka koji žubore i provlače se kroz senke načičkanih čempresa. Sada smo pred mojim vratima. Gledamo jedno u drugo. On me toplo grli. Ovo je napredak; prvih nekoliko nedelja smo se samo rukovali. Kada bih ostala u Italiji još tri godine, mislim da bi uspeo da skupi hrabrost da me poljubi. S druge strane, mogao bi da me poljubi već sada, večeras, tu pred mojim vratima... još uvek ima nade... mislim, kada smo već priljubljeni jedno uz drugo na mesečini... i naravno da bi to bila *užasna* greška... ali i dalje postoji velika mogućnost da to zaista učinimo sada... kada bi samo malo sagnuo glavu... i... i...

Ne.

Đovani se odvaja od mene, prekidajući zagrljaj.

„Laku noć, draga moja Liz“, kaže mi.

„Buona notte, caro mio“, odgovaram.

Penjem se uza stepenice na četvrti sprat, potpuno sama. Ulazim u malu garsonjeru, potpuno sama. Zatvaram za sobom vrata. Još jedna usamljena noć u Rimu. Još jedan san preda mnom, bez muškog tela ili bilo čega drugog u mom krevetu, osim gomile italijanskih udžbenika i rečnika.

Sama sam, sasvim sama, potpuno sama.

Vraćam se u stvarnost, spuštam torbu, padam na kolena i čelom dodirujem pod. Evo, kosmosu prinosim zdušnu molitvu zahvalnosti.

Prvo na engleskom.

Onda na italijanskom.

I na kraju, čisto da ispoštujem pravilo – na sanskrtu.

2

I budući da sam već u skrušenoj pozi na podu, dozvolite da se u tom položaju vratim tri godine unazad, u vreme kada je cela priča počela – u trenutak kada sam se zatekla u istoj pozi: na kolenima, na podu, u molitvi.

Iako je sve u toj sceni od pre tri godine bilo drugačije. Tada nisam bila u Rimu nego u kupatilu na spratu moje velike kuće u predgrađu Njujorka, koju sam nekoliko meseci ranije kupila zajedno sa mužem. Bilo je hladno novembarsko jutro, negde oko tri sata po ponoći. Moj muž je spavao u našem bračnom krevetu a ja sam se krila u kupatilu već četrdeset sedmu noć zaredom i – kao i svih prethodnih noći – jecala sam. Zapravo, jecala sam tako gorko da se po pločicama ispred mene širila barica od suza i slina, nešto poput majušnog jezera (ako hoćete) sveg mog stida i straha, zbunjenosti i tuge.

Neću više da ostanem u ovom braku.

Svojski sam se trudila da to zanemarim, ali me je istina uporno zapljuskivala svojom realnošću.

Neću više da ostanem u ovom braku. Neću više da živim u ovoj velikoj kući. Neću da rađam bebu.

Ali od mene se očekivalo da želim bebu. Imala sam trideset jednu godinu. Moj suprug i ja (osam godina zajedno, od kojih šest u braku) izgradili smo ceo svet po uobičajenom scenariju: nakon što prevalim tridesetu trebalo je da se skrasim i da rađam decu. Do tada smo prećutno iščekivali da ću se umoriti od poslovnih putovanja i odlučiti da srećno živim u velikoj kući prepunoj dece i heklanih miljea, sa vrtom i kuhinjom u kojoj se stalno nešto krčka. (Činjenica da je to samo približan prikaz moje rođene majke samo ukazuje na to koliko teško mi je nekada bilo da uočim razliku između sebe i jake žene koja me je odgojila.) Ali, ma koliko sam se trudila da dokučim i zašto, nisam želela ništa od toga. Naprotiv, kada su moje dvadesete istekle i granica od TRIDESET se, poput smrtno kazne, nadvila nad mojim vratom, otkrila sam da ne želim da zatrudnim. Strpljivo sam čekala da poželim da rodim bebu ali se to nije dogodilo. I znam kakav je osećaj želeći nešto. Ali njega nije bilo. Štaviše, nisam mogla da prestanem da razmišljam o svojoj sestri koja mi je jednom prilikom, dojeći svog prvenca, rekla: „Roditi bebu je isto kao uraditi tetovažu na licu. Moraš da budeš sigurna da to zaista želiš pre nego što se u to upustiš.“

Šta sam mogla da učinim? Sve je bilo na svom mestu. To je trebalo da bude odlučujuća godina. U stvari, mesecima unazad pokušavali smo da začnemo. Ali ništa se nije događalo (osim činjenice da sam, u skoro sarkastičnom podsmehu trudnoći, osećala psihosomatske jutarnje mučnine, povraćajući svakodnevno doručak iz čiste nervoze). I svakog meseca kada bih dobila menstruaciju, uhvatila bih sebe kako u kupatilu krišom šapućem: *Hvala ti, hvala ti, hvala ti što si mi dao još jedan mesec života...*

Pokušavala sam da ubedim sebe da je to normalno. Sve žene moraju tako da se osećaju dok pokušavaju da zatrudne, zaključila sam. („Ambivalentna“ je reč kojoj bih pribegavala, izbegavajući mnogo precizniji opis: „krajnje prestravljena“.) Pokušavala sam sebe da ubedim da su moja osećanja uobičajena, uprkos svim dokazima koji su ukazivali na suprotno – kao što je poznanica na koju sam nedelju dana ranije naletela i koja je upravo bila saznala da je konačno zatrudnela posle dve godine truda i gomile novca potrošenih na lečenje neplodnosti. Bila je ushićena. Oduvek je želela da bude majka, rekla mi je. Priznala je da je godinama krišom kupovala dečju odeću, držeći je pod krevetom kako to njen muž ne bi otkrio. Videla sam radost na njenom licu i prepoznala je. Bila je to ista radost kojom mi je sijalo lice poslednjeg proleća na dan kada sam otkrila da časopis za koji radim planira da me pošalje na Novi Zeland

da napišem članak o potrazi za džinovskom lignjom. Pomislila sam: Dok ne osetim ushićenost u vezi sa rađanjem bebe kao što sam je osetila u vezi sa odlaskom na Novi Zeland u potrazi za džinovskom lignjom, neću rađati decu.

Neću više da budem u braku.

Preko dana sam odbijala da razmišljam o tome ali me je zato ta misao noću izjedala. Kakva katastrofa. Kako mogu da budem toliki zločinac da se tako duboko upustim u brak a onda da iz njega izađem tek tako? Kuću smo kupili samo godinu dana ranije. Zar nisam želela tu lepu kuću? Zar je nisam obožavala? Zašto sam onda svake noći tumarala njenim hodnicima, cvileći poput Medeje? Zar nisam bila ponosna na sve ono što smo stekli – prestižan dom u Hadson Valiju, stan na Menhetnu, osam telefonskih linija, prijatelje, piknike, žurke, vikende provedene u zujanju između rafova supermarketa po našem izboru, kupujući belu tehniku na kredit? Aktivno sam učestvovala u svakom trenutku stvaranja ovog života – zašto sam onda osetila da mi kao takav više ne odgovara? Zašto je ta dužnost naprasno počela da me guši? Zašto sam najednom postala umorna od uloge primarnog hranioca porodice i domaćice i društvenog koordinatora i šetača psa i supruge i buduće majke i – negde u mojoj ukradenim trenucima – spisateljice...?

Neću više da budem u ovom braku.

Moj suprug je spavao u drugoj sobi, u našem krevetu. Podjednako sam ga volela i mrzela. Nisam mogla da ga probudim i podelim s njim svoju nesreću – čemu to? Mesecima pre toga je posmatrao kako se raspadam. Ponašala sam se kao ludakinja (oboje smo se složili oko te reči), ali me je time samo još više iscrpeo. Oboje smo znali da *sa mnom nešto nije u redu* i on je polako gubio strpljenje. Svađali smo se i plakali, bili smo potrošeni kao što to može da bude samo bračni par. Oči su nam sijale izbeglištvom.

Brojni razlozi zbog kojih više nisam želela da budem supruga tog čoveka su previše lični i previše tužni da bih ih sada i ovde iznosila. Većinom su proizvod mojih problema, mada veliki deo naših nesuglasica ima veze i sa njegovim traumama. To je sasvim prirodno; uostalom, dvoje čini brak – dva glasa, dve ideje, dva suprotstavljena mišljenja iz kojih proizilaze odluke, želje i ograničenja. Ali ne mislim da je prikladno da ih nabrajam u knjizi. Niti da od bilo koga tražim da poveruje u to kako sam sposobna da iznedrim objektivnu verziju naše priče, i stoga će istorijat raspada našeg braka ostati nedorečen. Takođe ne želim da pišem o svim razlozima zbog kojih sam i dalje *želela* da ostanem

njegova supruga, ili o svim njegovim divnim osobinama, ili o tome zašto sam ga volela i zašto sam se udala za njega i zašto nisam bila u stanju da zamislim život bez njega. Neću to da načinjem. Biće dovoljno ako kažem da je te noći na neki način bio moj svetionik i moj albatros. Jedina manje zamisliva stvar od odlaska bio je ostanak; jedina manje zamisliva stvar od ostanka bio je odlazak. Nisam želela nekog ili nešto da uništim. Samo sam htela da se iskradem kroz zadnja vrata, bez dizanja frke ili stvaranja posledica, a potom da ne prestanem da trčim sve do Grenlanda.

Taj deo moje priče nije srećan, znam. Iznosim ga ovde samo zato što se na tom podu kupatila dogodilo nešto što je zauvek promenilo moj život – poput jednog od onih ludih astronomskih superdogađaja kada se planeta iz nepoznatog razloga izvrne ka kosmosu i njena tvrda kora se promeni, pomerajući polove i radikalno menjajući njen oblik tako da cela masa najednom postane duguljasta umesto sferična. Nešto tako.

Dogodilo se da sam počela da se molim.

Znate – bogu.

3

Dakle, bilo mi je prvi put. I budući da u svojoj knjizi po prvi put pribegavam toj moćnoj reči BOG i budući da je to reč koja će se mnogo puta ponavljati, pošteno je da ovde za trenutak zastanem i objasnim šta tačno mislim kada je izgovorim kako bi čitaoci odmah shvatili koliko duboko bi trebalo da se uvrede.

Sačuvaću za kasnije raspravu o tome da li bog uopšte postoji (ne – imam bolju ideju: hajde da skroz preskočimo tu raspravu), i prvo ću da objasnim zašto koristim reč *bog*, kada bih jednostavno mogla da koristim neke druge reči kao što su: *Jehova*, *Alah*, *Šiva*, *Brama*, *Višna* ili *Zevs*. Takođe bih boga mogla da nazovem „ono“, kao što to čine stari sanskrtski tekstovi, i što je po mom mišljenju najbliže sveobuhvatnom i neopisivom biću koje ponekad doživljavam. Međutim, „ono“ – stvar, ne biće – deluje mi nekako bezlično i zato ne mogu da mu se molim. Potrebno mi je valjano ime kako bih u potpunosti osetila njegovo lično prisustvo. Iz istog razloga, kada se molim, svoje molitve ne uznosim kosmosu, velikoj praznini, uzvišenom biću, celini, tvorcu, svetlosti, višoj sili,

ili pak najpoetičnijem vidu božjeg imena za koje verujem da je iz gnostičkih jevanđelja i glasi: „Nagoveštaj preobražaja“.

Nemam ništa protiv tih termina. Smatram da su svi jednaki zato što svi jednako odgovarajuće i neodgovarajuće opisuju neopisivo. Međutim, svakom od nas je potrebno odgovarajuće ime za ono što ne možemo da opišemo, a „bog“ je ime koje mi deluje nekako najtoplije, stoga mu najradije pribegavam. Takođe bih dodala da se bogu generalno obraćam kao „njemu“ što mi mnogo ne smeta jer je, po mom mišljenju, to samo prikladna personifikacija zamenice a ne puki anatomski opis ili pak povod za revoluciju. Naravno, ne smeta mi kada ljudi boga oslovljavaju sa „ona“ i razumem njihovu potrebu da to čine. Ponavljam – za mene su to sve identični termini, jednako odgovarajući i neodgovarajući. Pri tom smatram da pisanje svake zamenice velikim slovom ima svojih draži, nešto poput malog znaka pažnje u prisustvu božanskog.

Kulturološki, mada ne teološki, ja sam hrišćanka. Rođena sam u protestantskoj, anglosaksonskoj porodici. I mada volim tog velikog učitelja mira koji se zvao Isus, i mada zadržavam prava da se u određenim situacijama zapitam šta bi On zaista učinio, ne mogu da svarim to uvreženo hrišćansko pravilo koje insistira na tome da je Hrist *jedini* put do boga. U tom slučaju, strogo uzevši, sebe ne mogu da nazivam hrišćankom. Većina hrišćana koje poznajem deli ovo moje mišljenje, i to s puno dostojanstva i otvorenosti. Opet, većina hrišćana koje poznajem ne izražava se naročito pobožno. Za one koji to čine (strogo uzevši), sve što mogu da učinim je da izrazim svoje žaljenje ukoliko vređam njihova osećanja i stoga se drage volje povlačim iz njihove oblasti.

Po tradiciji obraćam pažnju na sve transcendentalne mistike svih religija. Oduvek mi je pažnju privlačio svako ko je ikada izjavio da bog ne živi u dogmatskom učenju, niti sedi na dalekom prestolu na nebu, već zapravo obitava u našoj neposrednoj blizini – i to mnogo bliže nego što možemo da zamislimo, dišući kroz samo naše srce. Zahvalna sam svakom ko se ikada zaputio u središte svog srca i ko se onda vratio u svet da ostale obavesti da je bog *iskustvo uzvišene ljubavi*. U svakoj religioznoj tradiciji na Zemlji oduvek je bilo mističnih svetaca i transcendenata koji su propovedali o istom iskustvu. Nažalost, većina je završila u zatočeništvu ili su osuđeni na smrt. Ipak, imama visoko mišljenje o njima.

Na kraju, ono što sam poverovala o bogu je jednostavno. Opisacu to ova-ko: nekada sam imala veliku kerušu. Dobila sam je kada je imala samo pola

kilograma. Bila je mešavina deset različitih pasmina ali se činilo da je od svih nasledila ono najbolje. Bila je smeđe boje. Kada bi me pitali: „Koje je rase?“, odgovarala bih: „Ona je smeđe rase“. Slično tome, kada bi se postavilo pitanje: „U kog boga veruješ?“, moj odgovor bi bio jednostavan: „Verujem u veličanstvenog boga“.

4

Naravno, imala sam puno vremena da izrazim svoja mišljenja o božanstvu od te noći na podu kupatila kada sam se bogu po prvi put direktno obratila. Elem, usred te mračne novembarske krize nije me zanimalo izražavanje mojih pogleda na teologiju, zanimalo me je samo da sačuvam svoj život. Konačno sam shvatila da sam došla u stanje beznađa i očaja, i palo mi je na pamet da se ljudi baš u tom stanju obraćaju bogu za pomoć. Mislim da sam to negde pročitala.

Ono što sam bogu rekla kroz jecaje bilo je nešto u smislu: „Ćao, bože. Kako si? Ja sam Liz. Drago mi je da smo se upoznali.“

Upravo tako – obratila sam se tvorcu univerzuma kao da se upoznajemo na koktelu. Ali u životu se ponašamo onako kako najbolje umemo, a ovo su bile reči kojima obično pribegavam kada ostvarujem prvi kontakt. U stvari, to je sve što sam mogla da učinim ne bi li sprečila izgovaranje rečenice: „Oduvek sam se divila tvom delu...“

„Izvini što te smaram ovako kasno“, nastavila sam. „Ali u ozbiljnim sam problemima. Izvini što ti se ranije nisam obraćala ali se iskreno nadam da sam uvek izražavala neizmernu zahvalnost za sve blagoslove koje si mi dao u životu.“

Ova misao je izazvala još jače jecanje. Bog je sačekao da prođu. Sabrala sam se i nastavila: „Nisam vična molitvi, kao što već znaš. Ali možeš li da mi pomogneš, molim te? Očajnički mi je potrebna pomoć. Ne znam šta da radim. Treba mi odgovor. Molim te, kaži mi šta da radim. Molim te, kaži mi šta da radim. Molim te, kaži mi šta da radim...“

I tako se molitva suzila na jednostavnu mantru – *Molim te, kaži mi šta da radim* – koju sam ponavljala u nedogled. Ne znam koliko puta sam zavapila. Samo znam da sam vapila poput nekog ko preklinje za goli život. I neutješno sam plakala.